

Kasnosrednjovjekovna nekropola u Čelebićima kod Konjica

Adnan Busuladžić
Sarajevo

Uvod

Na lokalitetu "Mravinjac" u Čelebićima kod Konjica tokom izvođenja mašinskog iskopa za pripremu i izgradnju novoga mosta koji bi povezao dvije obale Neretve, odnosno vještačkog jezera, prije gotovo dvije godine (2004 god.), se naišlo na prve grobne konstrukcije. Intervencijom općine Konjic¹, brzo je došlo do reagiranja Federalnog ministarstva kulture i sporta, Federalnog zavoda za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa² i Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine³.

Nakon prvobitnog rekognosciranja terena, te uvida u blizini potopljenih, ali istraženih rimskih rustičnih vila u Lisičićima i Čelebićima⁴, pošlo se od pretpostavke da je riječ o antičkoj nekropoli. Prema prvim otvorenim grobnicama, koje su bile izložene potapanju i ljudskom faktoru, osim pretpostavke nije se mogla dati sigurnija datacijska i kulturna determinacija nekropole, niti njeni gabariti. Otežavajuću okolnost predstavljalo je i otpo-

---

¹ Nadležne institucije je alarmirala općinska služba Konjica na čelu sa gospođama Jasna Džumhur i Šeherzada Alić. Pored navedenih, pomoć na terenu u smislu davanja geodetske situacije, uspostavljanja arheološke mreže i sl., dala je općinska geodetska služba i njen član Ibrahim Medija. Ovom prilikom svim navedenim osobama se zahvaljujem na pruženoj podršci i pomoći.

² Ispred Federalnog ministarstva kulture i sporta cjelokupna zaštitna istraživanja koordinirale su gospođe Angela Petrović, pomoćnik ministra, i gospođa Lidija Mičić direktorica Federalnog zavoda za zaštitu kulturno historijskih spomenika, kojima se također zahvaljujemo na pomoći i razumjevanju.

³ Cjelokupne arheološke radove obavio je tim arheologa iz Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine u sastavu: mr. sci. Adnan Busuladžić, dipl. arh. Andrijana Pravidur, mr. sci. Mirsad Sijarić i arhitektonski crtač i dokumentarista Tatjana Mijatović.

⁴ Čremošnik 1954a, 179 – 188, ista 1955, 107 – 136, ista 1957, 143 – 162.

Sl. 1 Područje nekropole tokom istraživačkih radova

činjanje turističke sezone i podizanja razine vode u jezeru, što je direktno ugrožavalo lokalitet, a arheološko istraživanje činilo gotovo nemogućim. Građevinski radovi na odvozu zemljišta i nasipanju prvog sloja kamena za izgradnju mosta nisu prekidani, što također nije išlo u prilog arheološkim istraživanjima. Nakon obavljenih dogovora sa predstavnicima Turističke zajednice i Elektroprivrede razina vode se nije podizala i omogućeno je nesmetano obavljanje arheoloških istraživanja⁵. Ograničavajući faktor koji se nije mogao izbjeći odnosio se na vremensku tempiranost cjelokupnih istraživanja i ograničena materijalna sredstva⁶.

Nekropola se nalazila u neposrednoj blizini obale, na uzvišenju "Mravinjac", koje je u lokalnoj sredini poznato pod nazivom "Pelješac". Ovaj naziv lokalitet je dobio jer je riječ o brežuljku uz samu obalu Neretve, koji je nakon potapanja doline ostao u samom vrhu, van domašaja vode. Pored toga, brežuljak nije izgubio ni teritorijalni kontakt sa ostatkom obale, formirajući pritom poluotočić. Grobnice su se nalazile na dubini od 80 – tak centimetara

⁵ Ovom prilikom izražavamo zahvalnost gospođi Jasni Hadžajlija iz Turističke zajednice i gospodinu Zlatanu Planinčiću iz Elektroprivrede koji su izašli u susret i svojim pravovremenim angažmanom omogućili izvođenje arheoloških istraživanja. Svoje razumijevanje iskazao je i Kantonalni zavod za zaštitu kulturno – historijskih spomenika u Mostaru, te se posebno zahvaljujem kolegici Ivanki Capek – Miličević direktorici Zavoda.

⁶ Zbog otpočinjanja turističke sezone, kao i započetih građevinskih radova na izgradnji mosta, stručnjaci Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine su se morali obavezati da će u roku od 10 radnih dana završiti istraživanja.

ispod površine. Stoga u ljetnom periodu kada vještačka aglomeracija dosegne maksimum, cijela nekropola ostaje pod vodom, a oštećene grobnice iz prvog reda budu izložene i nanosima riječnog blata, recentnog otpada, ali i ispiranja skeleta i nošenja kamenih dijelova grobne konstrukcije.

Prema svjedočenjima mještana, vikendaša i ribolovaca, a što se nije moglo provjeriti, u odnosu na zatečeno stanje, bageri na radilištu i voda su tokom prijašnjih sezona u cijelosti uništili jedan red grobnica, tako da je početni prvi zatečeni red grobnih cjelina ustvari bio drugi djelomično očuvani red.

Opis grobova

Grob br. 1 (Tab. 2, 1.2) – Grobna konstrukcija sastavljena od kamenih ploča. Gornja ploča oštećena. Nedostaje dio kamene konstrukcije kod nogu.

Dječiji skelet djelomično očuvan. Glava dislocirana, okrenuta prema lijevoj stani. Ruke uz tijelo. Nedostaje zadnji dio nogu.

Dimenzije: dužina 1,10 m.

Orijentacija: (noge) sjeveroistok – (glava) jugozapad.

Bez priloga.

Grob br. 2 (Tab. 2, 3.4) – Grob bez konstrukcije od ploča, ali ograđen kamenim oblucima.

Fragmentirani skelet. Očuvana karlica i noge. Na donjem dijelu, noga, kosti rebara i karlica od drugog, vjerovatno starijeg skeleta, čiji su ostaci na ovom mjestu skupljeni. Do desne noge ostaci drveta.

Dimenzije: dužina očiuvanog dijela 1,32 m.

Orijentacija: (noge) jugoistok.

Bez priloga.

Grob br. 2a (Tab. 3, 1.2) – Grobna konstrukcija od ploča dobro očuvana. Skelet očuvan, ali usljed plavljanja terena kosti rebara i prstiju dislocirana. Glava nagnuta na desnu stranu. Lobanja dobro očuvana. Desna ruka preko karlice. Lijeva ruka uz tijelo, ali ispod karlice.

Dimenzije: dužina skeleta: 1,69 m.

Orijentacija: (noge) jugoistok – (glava) sjeverozapad.

Bez priloga.

Grob br. 2b (Tab. 3, 3.4) – Grob bez grobne konstrukcije.

Fragmentirane kosti rebara i kičmenih pršljenova. Karlica na gomili nabacana na području nogu, u istom grobu na nogama skeleta br. 2. Fragment karlice izvan groba br. 2, odnosno oblutaka. Najvjerovatnije dislocirani dio skeleta iz groba br. 2 b.

Bez priloga.

Grob br. 2c (Tab. 4, 1.2) – Grobna konstrukcija djelimično očuvana na jednoj strani i fragmentirano gornja ploča.

Skelet očuvan, kalota glave oštećena. Glava blago nagnuta na desnu stranu. Ruke uz tijelo. Cijelom dužinom desne strane ostaci drveta. Kostí rebara u izvjesnoj mjeri dislocirane.

Dimenzije: dužina 1,75 m.

Orijentacija : (noge) jugoistok – (glava) sjeverozapad.

Bez priloga.

Grob br. 3 (Tab. 4, 3.4) – Grobna konstrukcija djelomično očuvana. Ploča koja je pokrivala grob prepolovljena uzdužno u dva dijela.

U grobu nađena velika količina materijala koji je nanijela voda. Navedena količina predstavlja recentni materijal najlona, kesa, čepova boca i sl. Skelet očuvan djelomično. Voda destruirala kosti rebara. Na lijevoj strani očuvan dio dislociranih rebara. Na lijevoj strani očuvan dio dislociranih rebara. Glava blago nagnuta na lijevu stranu. Ruke sastavljene preko karlice. Noge sastavljane na način da je desna noga približena lijevoj. Dimenzije: dužina groba 2,20 m, širina groba oscilira između 42-64 cm.

Dužina skeleta: 1,63 m.

Orijentacija: (noge) jugoistok – (glava) sjeverozapad.

Bez priloga.

Grob br. 4 – Grobna konstrukcija očuvana, osim dijela prema glavi. Gornja ploča se sastoji iz dva dijela.

Skelet bez lobanje. Ruke uz tijelo.

Dimenzije: dužina 1,48 m.

Orijentacija: (noge) jugoistok – (glava) sjeverozapad.

Bez priloga.

Grob br. 5 – Grobna konstrukcija djelomično očuvana (zidovi i poklopac) u zadnjem dijelu.

Oštećen skelet. Očuvan dio karlice i noge. Ostatak odnijela voda. Desna noga primaknuta lijevoj uz koljeno.

Dimenzije: dužina 1,05 m.

Orijentacija: (noge) jugoistok.

Bez priloga.

Grob br. 6 – Fragment kamene grobne konstrukcije, bez skeleta i priloga.

Grob br. 7 – Fragment kamene grobne konstrukcije, bez skeleta i priloga.

Grob br. 8 (Tab. 5, 1.2) – Grobna konstrukcija dobro očuvana. Gornja ploča fragmentirana u šest dijelova.

Djelomično očuvan skelet. Grob bio izložen plavljenju. Sa desne strane skeleta žuta glina. Kostí u manjoj mjeri dislocirane usljed djelovanja vode. Glava okrenuta na desnu stranu. Ruke uz tijelo. Neposredno ispod karlice crni sloj, najvjerovatnije od tragova daske.

Dužina skeleta: 1,63 m.

Orijentacija: (noge) jugoistok – (glava) sjeverozapad.

Bez priloga.

Grob br. 9 – Grobna konstrukcija djelomično očuvana u odnosu na strane grobnice i dijela gornje ploče.

Skelet dosta fragmentiran. Ostaci lobanje položeni na lijevu stranu. Ostaci kostiju ruke na karlici gdje su bili kosti prstiju. Usljed djelovanja vode i obrušavanja ploča kosti skeleta djelomično dislocirane.

Dimenzije: dužina 1,74 m.

Orijentacija: (noge) jugoistok – (glava) sjeverozapad.

Bez priloga.

Grob br. 10 (Tab. 5, 3.4) – Grobna konstrukcija očuvana. Ploče stranica masivne, kao i gornja ploča.

Skelet očuvan. Lobanja položena na lijevu stranu. Ruke položene na karlici, gdje se nalaze kosti prstiju. Usljed djelovanja vode i obrušavanja ploča kosti skeleta djelomično dislocirane.

Dimenzije: dužina 1,74 m.

Orijentacija: (noge) jugoistok – (glava) sjeverozapad.

Bez priloga.

Grob br. 11 (Tab. 6, 1.2) – Grobna konstrukcija dobro očuvana. Stranice grobnice od masivnih ploča. Gornja ploča masivna u jednom komadu. Na ivicama zidova ostaci maltera.

Dobro očuvan skelet. Glava okrenuta na lijevu stranu. Obje ruke sastavljene na karlici. Pršljenovi kičme djelomično dislocirani.

Dimenzije: dužina 1,74 m.

Orijentacija: (noge) jugoistok – (glava) sjeverozapad.

Bez priloga.

Grob br. 12 – Grobna konstrukcija oštećena sa jednim fragmentiranim zidom i dijelom gornje ploče.

Skelet usljed djelovanja vode uništen. Očuvana jedna karlica, korijen kičme, butna kost, dvije kosti potkoljenice i fragmentirane kosti desne ruke.

Dimenzije: dužina očuvanog dijela 1,01 m.

Orijentacija: (noge) jugoistok – (glava) sjeverozapad.

Bez priloga.

Grob br. 13 (Tab. 6, 3.4) – Grobna konstrukcija očuvana sa destruiranim jednim zidom. Gornja ploča očuvana ali fragmentirana u više komada.

Skelet dobro očuvan. Lobanja okrenuta prema gore. Preko desne strane skeleta, ploča od strane grobnice.

Dimenzije: dužina 1,65 m.

Orijentacija: (noge) sjeverozapad – (glava) jugoistok.

Bez priloga.

Grob br. 14 (Tab. 7, 1.2) – Grobna konstrukcija sa destruiranim zidovima. Lijevi zid djelomično obrušen na lobanju. Gornja ploča očuvana ali fragmentirana.

Skelet očuvan. Lobanja okrenuta prema lijevoj strani. Desna ruka preko karlice savijena. Lijeva ruka stavljena uz tijelo.

Dimenzije: dužina 1,56 m.

Orijentacija: (noge) jugoistok – (glava) sjeverozapad.

Bez priloga.

Grob br. 15 (Tab. 7, 3.4) – Djelomično očuvana grobna konstrukcija, sa dijelom gornje ploče. Nedostaje zid kod glave.

Skelet bez glave. Očuvana, ali dislocirana donja čeljust. Usljed djelovanja vode kosti rebara, kičme, prstiju u velikoj mjeri nedostaju.

Dimenzije: dužina 1,40 m.

Orijentacija: (noge) jugoistok – (glava) sjeverozapad.

Bez priloga.

Grob br. 16 (Tab. 8, 1.2) – Grobna konstrukcija dobro očuvana. Jedan zid od masivnih ploča, drugi od tanjih. Gornja ploča očuvana ali fragmentirana.

Dječiji skelet relativno dobro očuvan. Lobanja osim donje vilice, dislocirana između gornjeg dijela nogu. Ruke položene uz tijelo.

Dimenzije: dužina 1 m.

Orijentacija: (noge) jugoistok – (glava) sjeverozapad.

Bez priloga.

Grob br. 17 – Grobna konstrukcija djelomično očuvana u vidu zidova i dislociranog dijela gornje ploče.

Dječiji skelet usljed djelovanja vode totalno uništen. Očuvani samo fragmenti nožnih kostiju i potkoljenice.

Dimenzije: dužina 29 cm.

Orijentacija: (noge) jugoistok – (glava) sjeverozapad.

Bez priloga.

Grob br. 18 (Tab. 8, 3.4) – Grobnica u vidu krova "na dvije vode".

Skelet novorođenčeta. Skelet oštećen, kosti u cijelosti dislocirane.

Dimenzije: dužina 50 cm.

Orijentacija: (noge) jug – (glava) sjever.

Bez priloga.

Grob br. 19 (Tab. 9, 1.2) – Grobna konstrukcija dobro očuvana. Gornja ploča fragmentirana.

Skelet relativno dobro očuvan. Ostaci rebara, lijeve ruke i lobanje dislocirani. Ruke uz tijelo.

Dimenzije: dužina 1,55 cm.

Orijentacija: (noge) jugoistok – (glava) sjeverozapad.

Bez priloga.

Grob br. 20 – Fragmentirani dio zidova kamene grobne konstrukcije bez skeleta i priloga.

Grob br. 21 (Tab. 9, 3.4) – Grobna konstrukcija relativno dobro očuvana. Gornja ploča očuvana ali fragmentirana.

Skelet sa dislociranom lobanjom i dijelovima rebara. Desna noga savijena u koljenu i preko lijeve noge.

Dimenzije: dužina 1, 56 m.

Orijentacija: (noge) jugoistok – (glava) sjeverozapad.

Bez priloga.

Grob br. 22 (Tab. 10, 1.2) – Grobna konstrukcija dobro očuvana. Zidovi od masivnih ploča. Gornja ploča nije očuvana osim u nekoliko fragmenata.

Skelet djelomično oštećen. Osim donje vilice, lobanja dislocirana. Ruke položene uz tijelo. Nedostaje lijevo rame. Ispod skeleta ostaci drveta, najvjerojatnije od sanduka.

Dimenzije: dužina 1, 59 m.

Orijentacija: (noge) jugoistok – (glava) sjeverozapad.

Bez priloga.

Grob br. 23 (Tab. 10, 3.4) – Grob bez grobne kamene konstrukcije. Lijes je bio položen u drveni sanduk, a na njemu je bila kamena ploča.

Skelet dobro očuvan. Glava uspravljena prema gore. Nedostaje donji dio desne ruke. Lijeva ruka na karlici. Duž cijele lijeve strane skeleta ostaci drveta. Kod karlice komad drveta, kao i preko lijeve noge, najvjerojatnije od sanduka.

Dimenzije: dužina 1,77 m.

Orijentacija: (noge) jugoistok – (glava) sjeverozapad.

Bez priloga.

Grob br. 24 – Fragmentirani dio zida kamene grobne konstrukcije bez skeleta i priloga.

Kulturno-historijski pregled područja općine Konjic i užeg lokaliteta nekropole⁷

Lokalitet "Mravinjac" nalazi se u blizini sela Lisičići, tačnije između navedenog sela i Čelebića, na lijevoj obali Neretve. Prostor je još od prahistorijskih vremena bio gusto naseljen, što potvrđuje i toponimska prahistorijska kultura, koja je u znanstvenoj literaturi definirana kao "hvarsko-lisičićka kulturna grupa"⁸.

⁷ Prilikom pisanja ovog poglavlja korisne sugestije i savjete mi je dao doc. dr. Esad Kurtović, na čemu mu se i ovom prilikom zahvaljujem.

⁸ Benac 1954, 137-161, isti 1955, 49-77, isti 1958.

Kontinuitet naseljavanja spomenutog prostora uz rijeku Neretvu nastavljen je i u rimskom periodu. Tako je na potezu od Čelebića do Lisičića istraženo antičko naselje sa tri dobro dokumentirane rimske seoske vile (*villae rustice*), koje su bile okosnica rimskog poljoprivrednog života na ovom području⁹. Na tom mjestu su pronađeni i ostaci mitraističkog kulta koji je štovan u pećini koja se nalazi u neposrednoj blizini¹⁰.

Širi prostor Konjica u ranom srednjem vijeku dolazio je u dodir s Raškom, Dukljom, Hrvatskom i Bosnom. Područje današnje općine Konjic u srednjovjekovnom periodu bilo je organizirano u sklopu župe Neretva. Dio današnje općine na prostoru Bjelimića i Glavatičeva pripadao je župama Zagorje i Kom¹¹.

Nešto više podataka o prostoru uz gornji tok rijeke Neretve daju historijska vrela iz kasnijeg perioda. Povelja iz sredine XIII stoljeća donosi popis bosanskih župa sa posjedima bosanske biskupije. Među njima spominje se i župa Neretva. S obzirom na to da je bosanska biskupija osnovana najvjerojatnije u drugoj polovini XI stoljeća¹², taj period se može definirati kao vrijeme pripajanja župe Neretva srednjovjekovnoj bosanskoj državi.

Od sredine XIV stoljeća dolazi do promjena na prostorima Neretve i jačeg ekonomskog i političkog upliva bosanske vladarske dinastije. Kao dokaz tome je činjenica da je na području Neretve bila i rezidencija bosanskih vladara¹³. Početkom XV stoljeća u Neretvi dolazi do razgraničenja kraljevog domena i feudalne vlasti Kosača. Na račun porodice Sanković, Sandalj Hranić Kosača postaje gospodar prostora na lijevoj strani Neretve. Od toga vremena održalo se postojanje dvije Neretve, bosanske i humske¹⁴.

Prostor uz rijeku Neretvu i dalje je ostao zanimljiv za organiziranje vlastelinstava i život sitnije vlastele. Ova vlastelinstva su bila organizirana na način da se imanje dijelilo na dva dijela. Jedan dio je pripadao samom vlasniku, a drugi je davan u obliku zaokruženih posjeda – selišća¹⁵. Temeljem analize pisanih izvora, kao i materijalnih ostataka, do danas je konstatiran veći broj vlasteličića koji su živjeli i djelovali na prostoru općine Konjic. Istaknutijim velikaškim porodicama pripadali su Sankovići, Purčići, Obrinovići i Čemerovići¹⁶.

Pouzdan podaci o srednjovjekovnim vlastelinstvima potvrđuju njihovo postojanje i na području Lisičića. Vlasteli nepoznatog imena pripadala su dva zlatna prstena – pečatnjaka koji su nađeni u crkvi u Lisičićima. Na jednom pečatu nalazi se prikaz grifona, dok je na drugom forma grba sa štitom, tri kose i jednom horizontalnom prugom, a na kojoj su bila dva cvijeta i

⁹ Čremošnik 1955, 107-136, ista 1957, 143-162.

¹⁰ Patsch 1894, 346-347.

¹¹ Andelić 1975, 308.

¹² Draganović 1942, 713.

¹³ Andelić 1975, 250-255.

¹⁴ Andelić 1975, 309.

¹⁵ Andelić 1975, 296-297.

¹⁶ Andelić 1975, 298-304.

polumjesec¹⁷. Ovom neimenovanom vlastelinskom rodu svakako je pripadalo područje Lisičića u čijoj se neposrednoj blizini nalazila i kasnosrednjovjekovna nekropola na lokalitetu "Mravinjac", kod Čelebića.

Intenzivni tokovi života na prostoru između sela Lisičića i Čelebića u srednjem vijeku potvrđena su i otkrićem srednjovjekovne crkve, na lokalitetu Crkvina. U objektu je pronađen veći broj skeleta, kao i groblje oko crkve.¹⁸ Istraženo groblje može se sa velikom sigurnošću komparirati sa nekropolom u "Mravinjcu". Karakteristična grobna arhitektura sa pločama pješčara, kao i načini ukopa sa pločama položenim u vidu krova "na dvije vode" dokazuju navedenu konstataciju.

Zaključak

Područje općine Konjic od ranije je poznato kao prostor bogat srednjovjekovnim lokalitetima. Pored gradova, palača, crkava¹⁹, znatan dio se odnosi na pojavu lokaliteta sa stećcima i srednjovjekovnim grobovima²⁰.

Kasnosrednjovjekovna nekropola "Mravinjac" nalazi se na lokalitetu koji je od ranije poznat po postojanju sedam stećaka-sandučara²¹. I sam njihov položaj i orijentacija zapad-istok i sjever-jug²² potvrđuju korelaciju sa iskopanim grobnim cjelinama.

Kasnosrednjovjekovna nekropola na lokalitetu "Mravinjac" u Čelebićima kod Konjica prostire se na površini od orijentacijski 900 kvadratnih metara. U odnosu na pretpostavljenu površinu, istraženo je nešto više od pola nekropole. Do sada je 27 istraženih očuvanih i oštećenih grobnica i skeleta.

Analizom položaja skeleta primjećuje se da je najveći broj grobnica bio usmjeren u pravcu jugoistok – sjeverozapad. Odstupanja od predviđene sheme odnosila su se samo na grobnice br. 1, 13, 17 i 18. Skelet iz groba br. 1 je imao noge u pravcu sjeveroistoka, a glavu u pravcu jugozapada. U grobnici br. 13 noge skeleta su bile u pravcu sjeverozapada, a glava u pravcu jugoistoka. Grobnica br. 17 pokazuje usmjerenje pravcem istok-zapad, a grobnica 18 pravac sjever-jug.

Konstatirani položaj ruku pokojnika navodi na pretpostavku da nisu postojala striktna vjerska pravila oko postavljanja istih. Kod svih skeleta koji su imali očuvane ruke moglo se konstatirati postojanje tri osnovna načina: ruke uz tijelo, ruke postavljene preko karlice i kombinacija prethodna dva principa na način da jedna ruka bude uz tijelo, a jedna preko karlice. Prvoj skupini pripada najveći broj skeleta (br. 1, 2a, 2c, 4, 16, 19, 22). Grupi

¹⁷ Čremošnik 1954, 214-216, Andelić 1975, 304.

¹⁸ Čremošnik 1954, 211-226.

¹⁹ Andelić 1975, 124-193 i 245-266.

²⁰ Andelić 1975, 193-245.

²¹ Bešlagić 1971, 327.

²² AL BiH, tom 3, 1988, 221.

skeleta gdje su ruke sastavljene preko karlice pripada pet grobova (br. 3, 9, 10, 11, 23). Posljednjoj skupini pripada jedan grob (br. 14).

Posebno po čemu se istražena nekropola ističe jest mnogobrojnost grobnih konstrukcija, sastavljenih od kamenih ploča, od kojih su pravljene zidovi i poklopac. U četiri slučaja pronađeni su ostaci drveta. Kod jednog (grob br. 2) je u kamenoj grobnoj konstrukciji konstatirano postojanje drveta sa strane, što najvjerojatnije predstavlja ostatak sanduka. Dva primjera također ukazuju na postojanje dijela drvene konstrukcije na dnu i djelomično na jednoj strani (grob br. 8 i 22). Posebno zanimljiva situacija se odnosi na grob br. 23, gdje, osim kamenog poklopca, nisu konstatirani kameni zidovi sa strane. Lijeva strana skeleta imala je razmjerno dobro očuvane ostatke drveta. Na temelju rečenog, može se zaključiti da je pokojnik u grobnu raku spušten samo u drvenom sanduku, a da je preko sanduka stavljena kamena ploča.

Jedna od najbolje očuvanih grobnih konstrukcija sa masivnom pločom (grob br. 11) bila je u unutrašnjosti obložena malterom, što svakako ukazuje na istaknutiji društveni položaj pokojnika.

Grob br. 18 predstavlja grob s konstrukcijom tzv. "krova na dvije vode". Ovaj minijaturni grob bio je namijenjen za grobnicu novorođenčeta. Zanimljiv oblik svoje paralele vuče iz kasnoantičkog perioda²³.

U svim navedenim grobnicama skeleti su polagani jednom, osim kod groba br. 2 i 2b, gdje najvjerojatnije imamo situaciju dvostrukog pokapanja. Drugi pokojnik je ukopavan nakon dislokacije dijela kostiju prethodno ukopanog.

Analiza skeleta pokazuje da su u najvećem broju slučajeva ukop sačinjavali odrasli ljudi, njih 19 (br. 2, 2a, 2b, 2c, 3, 4, 5, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 19, 21, 22, 23), dok je kod 4 slučaja riječ o dječijim skeletima (br. 1, 16, 17, 18).

Unatoč činjenici da nekropola nije u cijelosti istražena, analiza položaja dječijih grobnica ukazuje na mogućnost da su ova djeca ukopavana na ivicama nekropole. Razlozi ovakvoj situaciji uvjetno se mogu tražiti u religijskom faktoru²⁴.

Nepostojanje nikakvih priloga niti nalaza ukazuje na dataciju u period kasnog srednjeg vijeka kada su, uticajem kršćanstva, već uveliko iščezli običaji stavljanja grobnih priloga uz tijelo pokojnika.

U prilog dataciji u period kasnog srednjeg vijeka ide i već iznijeta, manje poznata činjenica, zabilježena u stručnoj literaturi, da je na lokalitetu "Mravinjac" do prije izvjesnog vremena postojala manja skupina skromnih stećaka, koji se do danas nisu održali.

Na kraju treba napomenuti da zbog ograničenih finansijskih sredstava, kao i limitiranog vremenskog perioda zbog puštanja vode u jezeru, nekropola nije u cijelosti istražena. Otkopani dio nekropole predstavlja sjeverni

²³ V. Paškvalin 1970., T. II, sl. 6.

²⁴ U ovoj fazi ovakva tvrdnja ostaje na razini hipotetičkog, a tumači se činjenicom da djeca usljed prerane smrti nisu bila zvanično uvedena u religijsku zajednicu, pa samim tim nisu niti pripadala određenoj zajednici. U tom slučaju, umrli se ukopavaju na ivicama, odnosno izvan groblja.

i zapadni dio, dok južni nije istražen. Za pretpostaviti je da se i u južnom dijelu lokaliteta nalazi nekropola. Grobnice br. 16 i 17 potvrđuju, sa izvješnom rezervom, da se nekropola širila i u pravcu istoka, vjerovatno u većim omjerima koji se sada nalaze pod vodom²⁵.

Djelomično istražena kasnosrednjovjekovna nekropola u Čelebićima kod Konjica, predstavlja jednu u nizu istraženih nekropola iz ovog perioda. Kasnosrednjovjekovne nekropole najčešće su istraživane kao rezultat zaštitnih²⁶ i u manjem broju slučajeva sistematskih istraživanja²⁷.

Summary

Late Medieval necropolis in Čelebići near Konjic

On the site of Mravinjac in Čelebići near Konjic, there have been discovered and partially explored Late medieval necropolis. There have been excavated nearly half of their size with 27 well preserved or damaged graves and skeletons. None of these examined graves have not content any findings or belongings. The exception is made in graves number: 2, 8, 22 and 23, where are stated wood remains, probably from the coffin. Position of the arms of diseased implies on three ways of placement: arms are laid down next to the body; arms crossed or placed above the pelvis, or the combination of the two principles- one arm laid next to the body and other one is over the pelvis.

Late Medieval necropolis in Čelebići is typical by its grave construction, made by stone plates which are used for walls and covers. In one case, skeleton of a child is covered with stone plates like the "tent with a ridge".

In a favor to dating this necropolis in a period of Late middle ages speak two facts. First one is referred to the less known fact that on this site until some time ago existed small group of tomb stones. This dating is also confirmed by a lack of a grave goods, which is related to a long process of disappearance custom of placing personal belongings next to diseased body, definitely by the influence of Christianity.

---

²⁵ O navedenom vidi Tab. 1.

²⁶ Posljednji takav primjer predstavljaju ostaci kasnosrednjovjekovnih grobnica u Goraždu, istraživani tokom 2006 godine. Vidi: Sijarić 2006. (br. protokola 04 – 49/06-3 Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine)

²⁷ Takav primjer predstavljaju i grobnice istražene pored crkve u blizini "Mravinjca", Čremošnik 1954., 211-226, u Biskupu kod Konjica, Vego 1957., 127-141, u Buškom blatu Miletić 1982., 123-165, u Vrutcima kod Sarajeva Glavaš 1982., 93-122, i u Pavlovcu kod Sarajeva Žeravica 1982., 179-205.

Literatura

- AL BiH, Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1988.
- Andelić, P.* 1975, Historijski spomenici Konjica i okoline, Sarajevo 1975.
- Benac, A.* 1954, Prethodna istraživanja na neolitskom naselju u Lisičićima. GZM n. s. A, Sarajevo 1954, 137-161.
- Benac, A.* 1955, Neolitsko naselje u Lisičićima kod Konjica. GZM n. s. A, Sarajevo 1955., 49-77.
- Benac, A.* 1958, Neolitsko naselje u Lisičićima kod Konjica. Naučno društvo Bosne i Hercegovine, Djela X, Sarajevo 1958.
- Bešlagić, Š.* 1971, Steći. Kataloško – topografski pregled. Sarajevo 1971.
- Čremošnik, I.* 1954, Izvještaj o iskopavanjima na Crkvini u Lisičićima kod Konjica. GZM, n. s. A, Sarajevo 1954, 211-226.
- Čremošnik, I.* 1954a, Nešto o antičkim naseljima u okolici Konjica, GZM, n. s. A, Sarajevo 1954, 179-188.
- Čremošnik, I.* 1955, Nova antička istraživanja kod Konjica i Travnika. GZM n. s. A, Sarajevo 1955, 107-136.
- Čremošnik, I.* 1957, Dalja istraživanja na rimskom naselju u Lisičićima, GZM n. s. A, Sarajevo 1957, 143-162.
- Draganović, K.* 1942, Katolička crkva u srednjovjekovnoj Bosni, Povijest hrvatskih zemalja Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1942.
- Glavaš, T.* 1982, Iskopavanje predromaničke crkve u Vrutcima kod Vrela Bosne, GZM n. s. A, 37, Sarajevo 1982, 93-122.
- Miletić, N.* 1982, Izveštaj o iskopavanjima srednjovekovnih nekropola u Buškom blatu, GZM n. s. A, 37, Sarajevo 1982, 123-165.
- Patsch, K.* 1894, Novi i revidirani natpisi, GZM VI, Sarajevo 1894., 341-358.
- Patsch, K.* 1894a, Rimski ostanci iz doline Neretve (Lisičići i okolica). GZM VI, Sarajevo 1894, 711-719.
- Paškvalin, V.* 1970, Kasnoantički gorbovi iz Jajca, GZM n. s. A, XXV, 1970., 29-38.
- Sijarić, M.* 2006, Lokalitet Panorama Goražde – zaštitna arheološka iskopavanja 5. 04. – 22. 04. 2006. godine. (Br. protokola Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine 04-479/06-3).
- Vego, M.* 1957, Nadgrobnni spomenici porodice Sankovića u selu Biskupu kod Konjica, GZM XII, 1957, 127-141.
- Žeravica, L.* 1982, Grobovi ispod stećaka na Pavlovcu kod Sarajeva, GZM n. s. A, 37, Sarajevo 1982, 179-205.

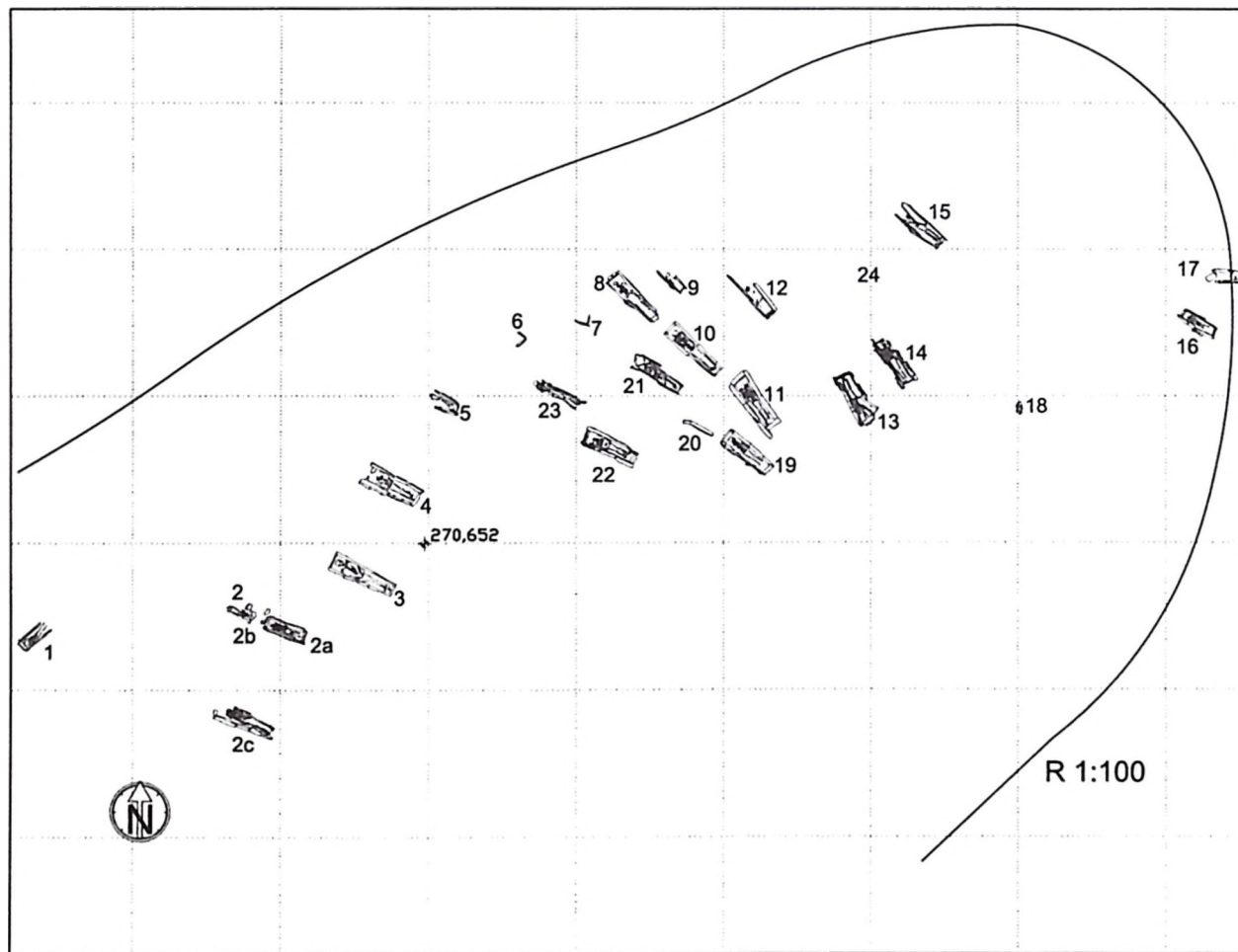

Tabla 1. Plan nekropole Mravinjac Čelebići

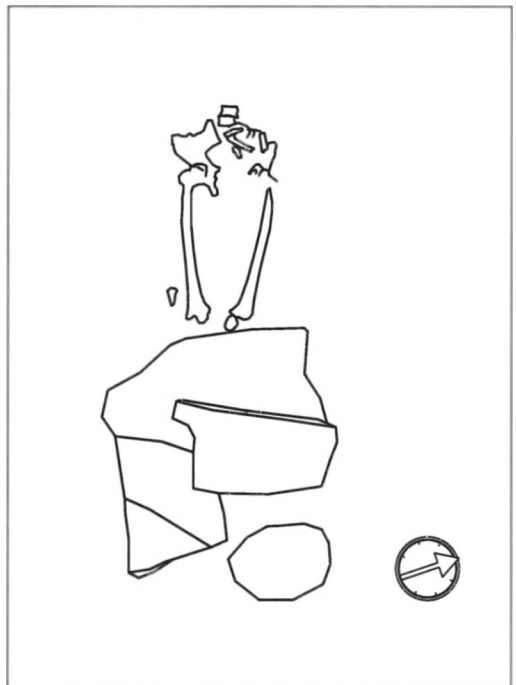
1

2

3

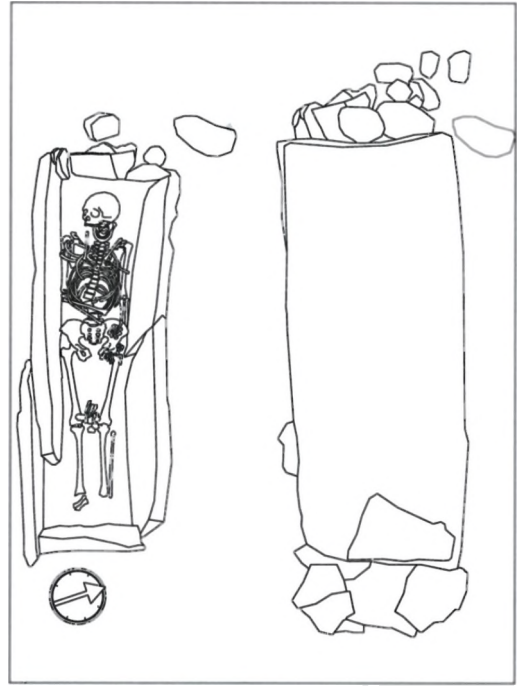

4

Tabla 2. 1-2 *Grob 1*; 3-4 *Grob 2* (R 1:10)

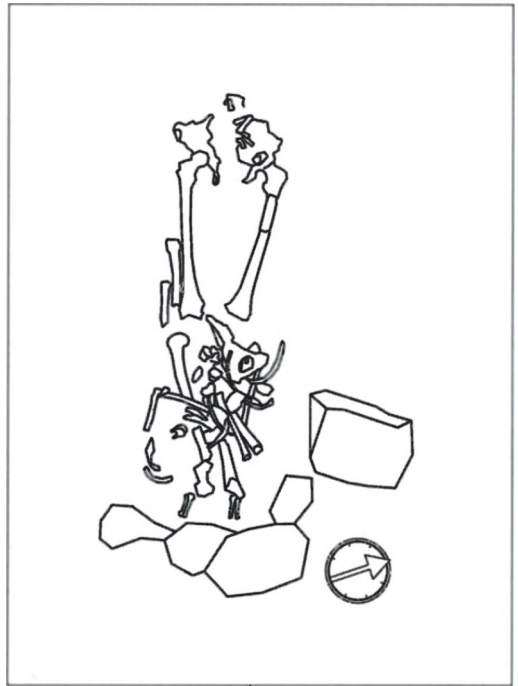
1

2

3

4

Tabla 3. 1-2 *Grob 2a*; 3-4 *Grob 2b* (R 1:10)

1

2

3

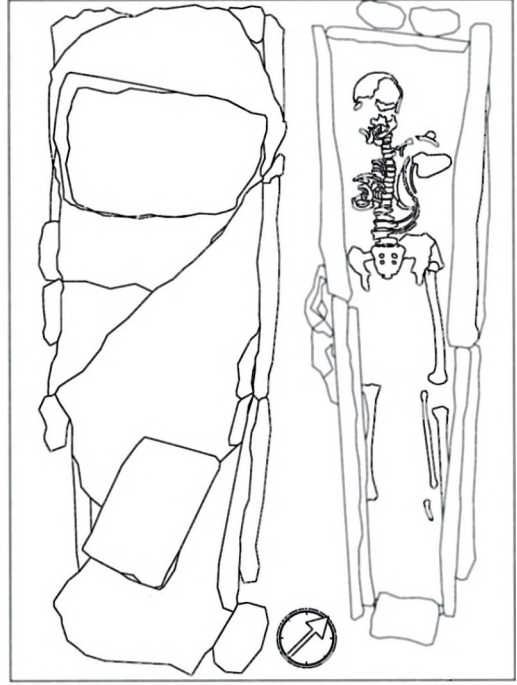
4

Tabla 4. 1-2 *Grob 2c*; 3-4 *Grob 3* (R 1:10)

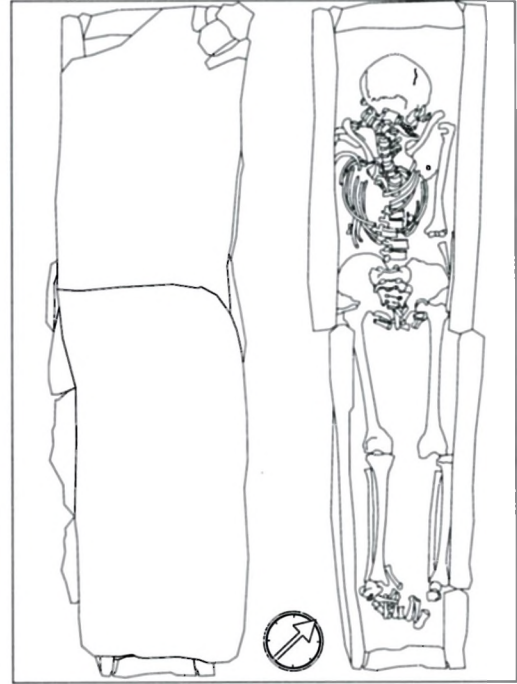
1

2

3

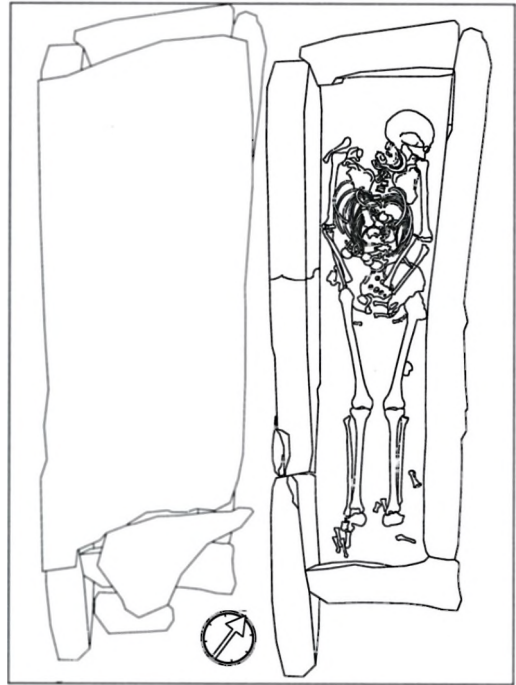

4

Tabla 5. 1-2 *Grob* 8; 3-4 *Grob* 10 (R 1:10)

1

2

3

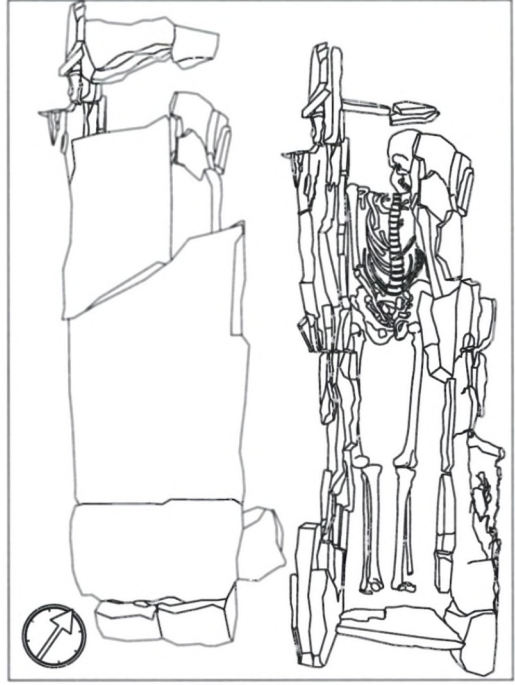
4

Tabla 6. 1-2 *Grob* 11; 3-4 *Grob* 13 (R 1:10)

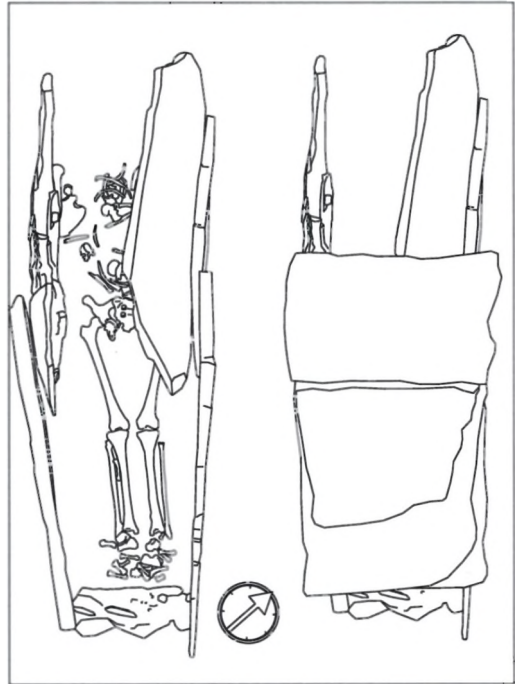
1

2

3

4

Tabla 7. 1-2 *Grob 14*; 3-4 *Grob 15* (R 1:10)

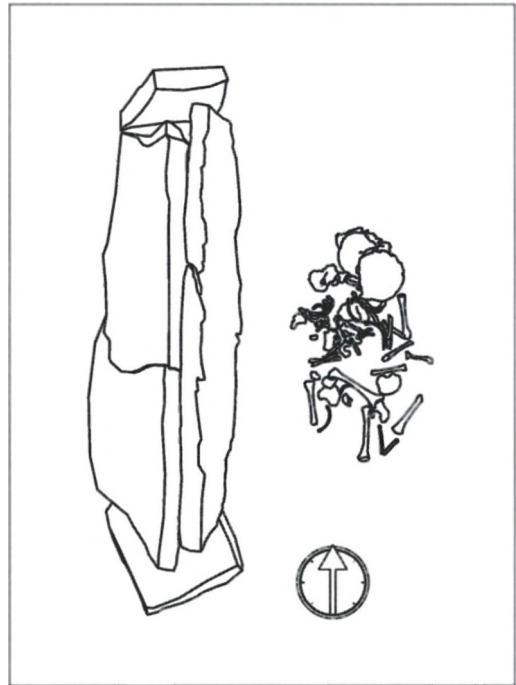
1

2

3

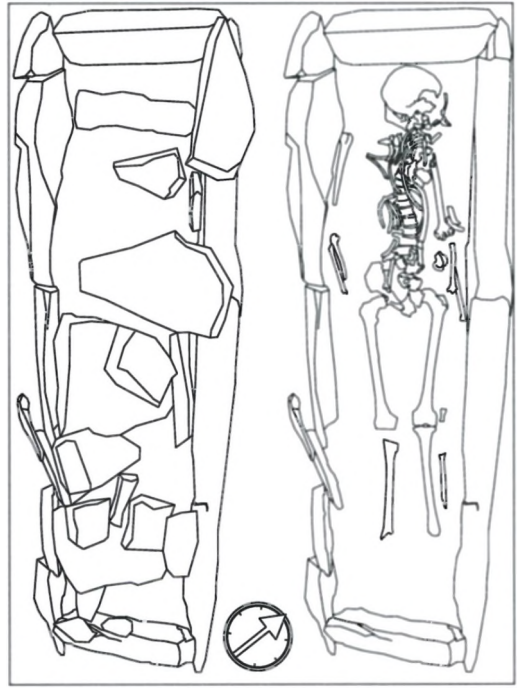
4

Tabla 8. 1-2 *Grob 16*; 3-4 *Grob 18* (R 1:10)

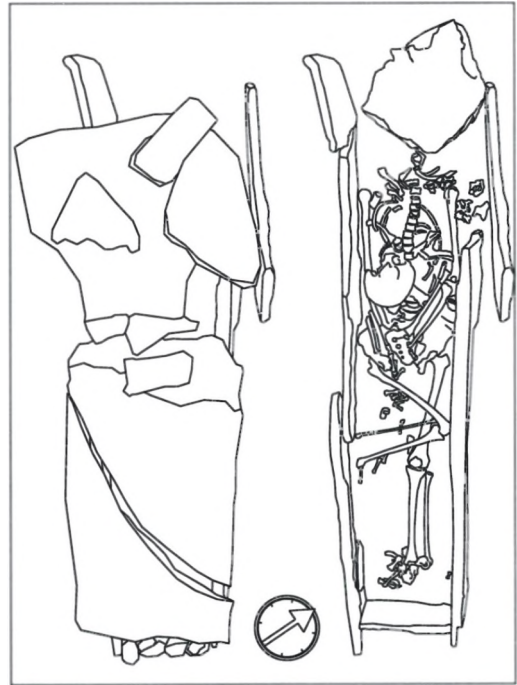
1

2

3

4

Tabla 9. 1-2 *Grob* 19; 3-4 *Grob* 21 (R 1:10)

1

2

3

4

Tabla 10. 1-2 *Grob 22*; 3-4 *Grob 23* (R 1:10)